

הרב אברהם דוב לוין

RABBI AVRAHAM DOV LEVIN

אב בית דין ירושלים לדיני ממונות ולבירור יוחסין

מען: בני ברק, אהבת שלום 1

פאקס 03-6782324

בוררות שבין ר' א', צד א'

לבין הרב נ', צד ב'

פסק דין

לאחר שהצדדים חתמו על שטר בוררות כדין (הן בשטר השכירות גופו, בשעת השכירות, והן בשטר בוררות נפרד שחתמו בעת תחילת הבוררות), ולאחר שמיעת טו"מ הצדדים, הנני קובע את הפסק כדלהלן:

א. חוב השכירות שצד ב' שילם עליו בצ'קים לצד א', בתוקפו, ולפיכך הוא חייב לצד א' סך הווה ל-\$10.500. ב. בנוסף, החוב שנוטר עבור שכ"ד מן העבר בסך \$160, בתוקפו (ובס"ה חובו לצד א': \$10.660). ג. מתקבלת הודאת השוכר לסדר את חוב הארנונה והמים, ועליו לעשות כן בתוך 30 יום. ד. שאר התביעות נדחות.

הטענות והמענות, והנימוקים ההלכתיים, להלן.

וע"ז באעה"ח יום ראשון כ"ה באייר תשס"ז

הרב אברהם דוב לוין, בורר

=====

הנושא הנדון: שכ"ד עבור דירה שהחשמל שלה נותק

משום שהשוכר לא שילם לחברת החשמל

וגם לאחר שהשוכר שילם את החוב, חברת החשמל אינה מחברת את החשמל

משום שאין לדירה "טופס 4" מהעיריה

עיקרי הטענות

(נכתבו סמוך ומיד לשעת שמיעתם)

א' השכיר דירה לב' למשך שנה בתשלום חדשי של \$3.500, על פי חוזה שחתמו ביניהם. עפ"י החוזה (סעיף 7), תשלומי השכירות "ישולמו בתשלומים חדשיים כמפורט להלן", "והללו ימסרו למשכיר במעמד חתימת הסכם זה" (הכוונה לצ'קים בש"ח, דחויים לתאריכי החיוב, אותם מסר השוכר למשכיר במעמד חתימת ההסכם, שימסרו לגביה רק

במועד שכתוב בהם).

באמצע השנה ניתקה חברת החשמל את החשמל לדירה משום שב' לא שילם את חוב החשמל (לטענתו, משום שלא היה לו כסף, וגם לא היה איכפת לו שחברת החשמל תנתק משום שלא רצה שמישהו ישתמש בחשמל שלו), וגם לאחר ששילם, מסרבת חברת החשמל לחבר את החשמל משום שאין לדירה "טופס 4" מהעיריה. בעקבות כך עזב ב' את הדירה ומאז אינו משלם שכ"ד. ב' טוען שאינו חייב לשלם שכ"ד משום שאינו יכול להשתמש בדירה שאין בה חשמל.

א' תובע שכ"ד עד סוף שנת השכירות, משום שניתוק החשמל נגרם בגללו של ב' שלא שילם את החוב למרות שנתבקש ע"י א' לשלם, כמתחייב מההסכם ביניהם. גם מה שאי אפשר לחבר מחדש בגלל חסרון "טופס 4", נגרם כתוצאה מהניתוק, שאילולי הניתוק היה החיבור ממשיך עוד כמה שנים גם בלי "טופס 4", ורק משהיו צריכים לחבר מחדש נדרש "טופס 4", מה גם שנעשו חיבורי חוטים ע"י ב' לא בצורה מוסמכת - ללא קבלת רשות מא', כמתחייב מהחוזה - וחברת החשמל דרשה לחבר את החוטים בצורה מוסמכת, דבר שנעשה בינתיים ע"י א' בעלות של 4.000 ש"ח.

א' מוסיף שלפי סעיף 15 לחוזה, התחייב השוכר לשלם שכירות דירה גם אם ניתק המשכיר את החשמל בגלל אי תשלום החשמל, שכן נאמר שם "במקרה של אי תשלום של חשבון כלשהו אשר תשלומו מוטל על השוכר, רשאי המשכיר לנתק את הדירה משירות אשר בגינו לא שולם החשבון, וחתימת השוכר על הסכם זה מהווה הסכמה בלתי חוזרת של השוכר לניתוק כזה". א' מוסיף שאין לו ספק שבדיניהם היה זוכה בתביעה זו (א' לא פירש אם כוונתו למשמעות מכלל של חוק השכירות והשאלה (התשל"א) סעיפים 10-11).

ב' משיב שכשגרם לניתוק לא ידע שלא יוכל אח"כ לחזור ולחבר, משום שלא ידע שאין לבית "טופס 4" (א' משיב שבסעיף 15 הצהיר השוכר "כי הובא לידיעתו כי טרם הוצא לנכס טופס 4"), ולא ידע שהעדר "טופס 4" מונע את החיבור לחשמל לאחר ניתוקו. עוד הוא טוען שגרם לניתוק מאונס משום שלא היה לו כסף. עוד הוא טוען ששכירות היתה בגדר מקח טעות.

א' תובע עוד חוב עבור תיקונים שונים בתוך הדירה, וכן חוב ארנונה ומים שיש על הדירה, וב' משיב שיסדר את החוב. כמו כן תובע א' סך 4.000 ש"ח עלות תיקון חוטי החשמל שביצע ע"י חשמלאי מוסמך לפי דרישת חברת החשמל (ב' משיב שעל א' להוכיח שאכן נעשו חיבורי חוטים בצורה לא מוסמכת לארון החשמל, וגם אם כן, מדוע לקח א' חשמלאי בשכר גבוה ולא בקש מב' לתקן), וכן יתרת חוב שכ"ד קודם בסך \$160. עוד טוען א' שעל ב' לשלם לו נזק שנעשה למערכת האזעקה מסביב לבית, וב' משיב שמה שנעשה

מחוץ לבית אינו אחראי, מכיון שלא יכל לשמור שלא יבואו מזיקים מבחוץ ויזיקו.

בתום הדיון הודיע הבורר לצדדים שכל אחד מהם ישלם לבורר שכר טירחה של הבוררות, הכוללת דיון ושמיעת טענות (שארך שעה שלימה), וכן עריכת הדברים בכתב ניתוחם ומתן פסק דין מנומק (זמן עבודה משוער: 15 שעות). הצדדים קבלו את הדרישה בהסכמה, והתחייבו לשלם "בתוך שבוע". ב' הבהיר שמלכתחילה רצה להתדיין בפני רב אחר, אך א' המליץ לדון בפני כותב השורות, ולאחר שב' "בירר" על הבורר המוצע, "וקבל המלצות טובות", הסכים "לכתחילה" שאהיה הבורר בדינם.

כשנפרדו ללכת, ביקש ב' שיורשה לו לסכם את טענותיו בכתב בצורה מסודרת, "בתוך כמה ימים", משום שבדיון התרגש ולא טען באופן מסודר. בקשתו התקבלה גם על דעתו של א'. כשעברו 10 ימים פנה הבורר לצד ב' בטלפון, בפאקס ובמכתב בדואר, והזכיר לו את בקשתו לסכם את הדברים בכתב "בתוך כמה ימים", והודיעו שאם לא יקבל את תשובתו של ב' עד ליום ששי עש"ק בה"ב, "אפסוק בענין עפ"י הטענות שנטענו בדיון". עוד הודיע הבורר שלפני פסק הדין על שני הצדדים לתת את דמי הפסק, כמדובר.

ביום ד' כ"א באייר נתקבל פאקס מצד ב' (המשמש "ראש ישיבה לתלמידים"), ובו הוא מבקש להעביר את הבוררות לבית דין ידוע אחר משום "שנודע לנו לאחר חתימת הבוררות כי כבודו חייב הרבה למשפ' א' על קבלת משרה ע"י ועוד", ו"הסכמתנו הינה בטעות", וגם התשלום "נאמר לנו בסוף הדיון, אחר שמר א' אמר לי שהבוררות אינה בתשלום ומ"מ התשלום קטן וסימלי". מוסיף צד ב' וכותב: עדיין לא נשמעו כל טענותינו כלל וכלל בענין בפני הבורר כפי שדובר תחילה שאכתוב? מכתב, אך כנ"ל".

השאלות לדיון

- א. שוכר דירה, האם חייב בשמירה על המושכר, כולל נזקי גרמא, והאם חייב לשמור גם מחוץ לבנין שלא יוזק?
- ב. חיבור החשמל לאחר הניתוק, האם מוטל על המשכיר או על השוכר?
- ג. מוחזק בצ'קים שחלקם עדיין דחויים, האם דינו כמוחזק?
- ד. האם לאחר חתימה על חוזה, רשאי לטעון שלא הבין משמעות סעיף כזה או אחר?
- ה. בורר שקבל משרה ע"י קרובו של אחד הצדדים, האם היה פסול לדון משום נוגע?
- ו. האם יכול בע"ד לטעון טענת "טעות" בקביעת הבורר אחרי שלדבריו "בירר" עליו לפני כן?
- ז. ניתנה לבע"ד הזדמנות להביא לבורר טענות נוספות בכתב, ומסיבות השמורות

עמו ביכר שלא לנצל הזדמנות זו, האם מעוכב הבורר מלפסוק את הדין?
ח. האם זכאי בורר לתבוע שכר טירחה עבור עבודתו בבוררות?
ט. שכר בורר מבלי לקצוב את שכרו, ואחרי מעשה דרש הבורר שכר קצוב,
והבעל דין מסרב לשלם לו את דרישתו. מה דינו של הבעל דין הלזה?

תשובה

א. פסק הרמב"ם שכירות פ"ב ה"ג: יראה לי שאם פשע השומר בעבדים וכיו"ב חייב לשלם, שאינו פטור בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין הגניבה והאבידה והמיתה וכיו"ב, שאם היה שומר חנם על המטלטלין ונגנבו או אבדו ישבע, ובעבדים וקרקעות ושטרות פטור משבועה, וכן אם היה שומר שכר שמשלם גניבה ואבידה במטלטלין, פטור מלשלם באלו, אבל אם פשע חייב לשלם שכל הפושע מזיק הוא, ואין הפרש בין דין המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלין, ודין אמת הוא זה למבינים ובו ראוי לדון. והראב"ד בהשגות חולק שם על הרמב"ם, ועי' עוד בתוס' ב"מ נז ב ועוד ראשונים שם שאין דין הפשיעה כדין מזיק, וקרקע שנתמעטה מחיוב שומרים נתמעטה אף מחיוב פשיעה, וא"כ קבל עליו חיוב זה בפירוש. וכ"פ שו"ע סי' סו סעי' מ דעה א', ועי' רמ"א שם שכן עיקר, אמנם הש"ך ס"ק קכו פסק כהרמב"ם אע"פ שרוב ראשונים חולקים.

ובדעת הרמב"ם כתב במרכה"מ שחייב מדין גרמי. והמגיה למשובב נתיבות סי' צה כתב שכיון שבגלל שמירתו סילקו הבעלים את אחריותם מהקרקע ונשאר הדבר בלי שמירה ונאבד, הרי הוא גרמי לנזק. אמנם עי' ש"ך שם שאין כונת הרמב"ם שמזיק ממש הוא, אלא כמו מזיק הוא שיש לחייבו בזה מסברא אפילו בלא ריבוי הכתוב. ועי' קובץ שעורים פסחים אות יז וח"ב סי' כו, ואבן האזל שכירות שם, שחיובו בפשיעה הוא משום שקיבל לשמור ונתחייב להחזירה לבעלים בתום השמירה כמו שקיבל אותה, ולא נתמעטה קרקע מחיוב שמירה אלא משאר חיובי השומר ולא מחיוב פשיעה, מכיון שהפושע כמזיק, אלא שאם נאנס עליה האונס פוטרו, אבל אם נאבדה בפשיעה אינו נפטר.

ולפי"ז בשוכר בית, לדעת הרמב"ם אע"פ שאין הוא כשומר להתחייב בגניבה ואבידה משום שהקרקע נתמעטה משמירה, מ"מ אם פשע בשמירתו חייב הוא מדין מזיק של גרמי, או משום שנתחייב להחזירה לבעלים כמו שקיבל אותה, וכפי שביארו האחרונים הנ"ל. אבל לדעת הראב"ד ודעימיה פטור השומר של הקרקע גם אם אבדה בפשיעה.

ובנידון דידן שהמשכיר תובע את השוכר על שלא שילם את חשבונות החשמל וכתוצאה מכך ניתקה חברת החשמל את הזרם לבית, והמשכיר תבע והזהיר את השוכר על כך מבעוד מועד, והשוכר טוען שלא שילם משום שלא היה לו כסף, ולא היה איכפת לו שהזרם ינותק משום שיצא מהבית באותו זמן ולא רצה שאחרים ישתמשו בחשמל, אם כך,

נראה שאי התשלום לחברת החשמל נעשה בזדון ומתוך מחשבה, גם אם הסיבה היתה חוסר כסף, וזה בודאי בגדר "פשיעה" ולא בגדר "אונס", שלפי דעת הרמב"ם חייב השוכר לשלם את מה שהזיק, או מדין גרמי או משום שהתחייב להחזיר כמו שקיבל, וכמו שנתבאר. אך לפי דעת הראב"ד אין לחייבו אע"פ שפשע משום שאין שמירה בקרקע. וכיון שנחלקו בדבר ראשונים, המוחזק יכול לומר קים לי.

אמנם בנידון דידן שב' הצהיר בחוזה שהמשכיר יהיה רשאי לנתק את החשמל אם לא ישלם את חובו לחשמל, כלומר שב' התחייב לשלם את השכירות גם באופן שהמשכיר ינתק את החשמל אם השוכר לא ישלם עבור החשמל, אם כן, צודק המשכיר שעל ב' לשלם את מלוא השכירות עד סוף השנה גם ללא חשמל, ואפילו אם הדבר היה בספק ונתון במחלוקת, הרי א' הוא המוחזק, כיון שמחזיק בצ'קים של ב', ועי' להלן אות ג.

זאת ועוד. עי' "ויען שמואל" (ב"ב תשס"ו) עמ' שה ואילך שאם לא שילמו השוכרים את חוב הארנונה ומחמת כך ניתקה העיריה את המים לדירה, חייבים השוכרים לשלם דמי שכירות הבית עד שישלמו את הארנונה ויחובר המים, ויוכל המשכיר להשכיר את הבית, שהשכירות עדיין ממשיכה עד שיתוקן הבית להיותו ראוי להשכירו לאחרים, דכל זמן שאין באפשרותו להשכירו לאחרים מחמת אי תשלום חובות לעיריה, אנו רואים בזה כהמשך שכירות מצד השוכרים. עיי"ש עמ' שיא.

אמנם מה שתובע א' על נזקים בחוטי החשמל של האזעקה שנותקו בקירות החיצוניים של הבית, כיון שבית נתמעט משמירה, אין לחייב את ב' על שמירת הבית שלא ינזק בקירותיו החיצוניים, שזה כאונס הוא ולא כפשיעה.

ב. מכיון שנתבאר שנחלקו ראשונים אם השוכר בית שפשע וגרם נזק בפשיעתו אם חייב, להלכה אין להוציא ממנו דמי התיקון כשהוא מוחזק, וממילא החיוב מוטל על בעה"ב, ובעה"ב אינו יכול להוציא הוצאותיו מהשוכר.

ג. על גדרו של צ'ק נחלקו הפוסקים אם דינו כהוראת תשלום או כתשלום במזומן, ונפ"מ אם מחזיק בצ'ק דינו כמוחזק בתשלום, עי' קובץ "בית דוד" ח"ד עמ' שסו שיש מהפוסקים הסבורים שצ'ק אינו כלום והמוציא מחבירו הוא זה שרוצה תשלום כעת, אך יש הסבורים שצ'ק יותר טוב משטר ממרנ"י, ודינו ככסף מדין סיטומתא, ועי"כ המוחזק בצ'ק נקרא מוחזק בכסף. ועי' פס"ד ירושלים כרך ח עמ' כד. ושאלתי (ביום ד תשרי תשס"ו) את מרן הגריי"ש אלישיב שליט"א מה הדין אם שילם הקונה בצ'ק והמוכר לא פדה אותו מהבנק, האם נחשב ששילם לענין "לכם" באתרוג ולענין החזר הלואה או מצות צדקה. והשיב מרן שצ'ק נחשב ככסף מזומן, וכשם שבכסף מזומן ששילם למוכר נחשב ששילם אע"פ שהמוכר לא השתמש בכסף, כך בצ'ק. עי"כ.

אמנם בצ'ק מאוחר, כתב בקונטרס "הצ'ק בהלכה" בסוף הספר "באר המשפט", ענף ג אות ב, בשם מרן הגרישי"א שאם נתן צ'קים דחויים לצדקה ורוצה אח"כ בהגיע זמן פרעונם לנכות מחשבון המעשר כספים שנתחייב אז, כיון שאינו יכול לגבות הכסף לפני הזמן חשיב כשטר חוב גרידא, ושפיר יכול אח"כ לחשב המעשר ע"ז. ע"כ.

ד. בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' עז פסק דכל שחתם ידו יוצא עליו גובין ממנו מבני חרי, דאפילו לכשתימצי לומר דכשאינו יודע לקרות לא מתחייב, מ"מ מסתמא אני אומר כל שהוא חותם ודאי קרא ואח"כ חתם ומאן לימא לן שאינו יודע וכו' כיון דאפשר דידע חזקה כיון דחתם ידע וקרא וכו', דחזקה שכל החותמים יודעים הם לקרות, דכיון דאין להם לסמוך על קריאת אחרים, אף אנו נאמר שלא חתמוהו עד שקראוהו. ועוד וכו' שאפילו כשהמלוה מודה לו שאינו יודע לקרות א"נ שיש עדים שחתם עד שלא קראו מ"מ מתחייב הוא עתה בכל מה שכתוב בו כיון דלא חשש לקרותו וסמך על הסופר, "שכל הסומך על נאמנות של אחרים הלא הוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר מי שהאמין על עצמו", והיינו טעמא דשליש וכו' והרי הוא חייב בכל אותו חיוב. ע"כ. וכן פסק בשו"ע סי' מה סעי' ג לענין שטר בחתימת ידו, וסי' סא סעי' יג לענין כתובה.

ה. פסק הרמ"א בשו"ע סי' לז סעי' ט שקרובי הגזברים כשרים להעיד אע"פ שהגזבר מחלק הממון למי שירצה למ"ד טוה"נ אינה ממון ואע"פ שנותן אח"כ לקרוביו עניים מ"מ אין מבטלין העדות משום זה מאחר שלא היה הנאה נכרת בשעת העדות. וכתב הש"ך ס"ק י בשם תשו' הריטב"א שקרוב לנוגע פסול לעדות. ועי' חזו"א סנהדרין סי' יח אות ח דכיון דקרובו זכי בממון אינו מעיד עליו. אמנם עי' מחנ"א הל' עדות סי' א עפ"י רש"י סנהדרין כח ב ד"ה באשת, דאי לאו האי טעמא דאשה כבעלה היה כשר להעיד לה אע"פ שבעדותו מטי ליה הנאה לחורגו בנ"מ אשתו שלמחר יאכל פירות, אפ"ה כיון דלאו אחרוגו קמסהיד ה"ז כשר, וכן הוכיח מהרמ"א בשו"ע סי' לז סעי' ט הנ"ל, דלא כהש"ך הנ"ל. ועי' ח"י רעק"א בגליון השו"ע שם סעי' כ שהביא דבריו. ועי' תומים סי' לז ס"ק ד, ונתה"מ שם ס"ק ח (ובישועות ישראל עי"מ ס"ק ב הביא שמתור"י"ד ב"ב פרק חזקת הבתים, ומרי"ו שהביא הב"י סי' לג, מבואר שלא כמחנ"א), ושמחת יו"ט סי' יד בעובדא שחתם בכתובת בתו של חתנו שיש לו מאשתו הראשונה דלגבי הבת הוא כשר כיון שהיא מאשתו הראשונה של חתנו אע"פ שיש תועלת לאביה לענין הירושה כמנהג אותו מקום מ"מ אין זה מוזכר בכתובה ומה דמטי הנאה דממילא יכולים להעיד, ושכ"כ כנה"ג אבהע"ז סי' מב הגה"ט אות כא, ונאמן שמואל סי' עח. ועי' ח"י ר' שמואל (למו"ר הגרש"ר זצ"ל) ב"ב אות מו ואילך.

ובנידון דידן שטוען ב' כלפי הבורר שהוא פסול לדון בענין משום שיש לו נגיעה כלפי "משפ' א"י" על קבלת משרה על ידו ועוד", גם אם היו הדברים נכונים שאחיו של א'

נתן משרה לבורר, גם אז לא היה הבורר אלא נוגע של קרוב של הבע"ד, אך לא של הבע"ד עצמו, ונוגע של קרוב של הבע"ד אינו פסול כשאין לקרוב-הנוגע כל נפ"מ אם יזכה אחיו בבוררות או לא. ועי' במחנ"א שהביא הרעק"א הנ"ל ובאחרונים המוזכרים לעיל.

וק"ו, בן בנו של ק"ו, בנידון דידן ששקר ענה באחיו כאילו הבורר קבל משרה ע"י "משפ' א". המשרה של הבורר הוחזרה לו ע"י ביהמ"ש ולא ע"י אחיו של א', ובודאי שאין קשר ל"משפ' א" למשרה של הבורר. וכאן המקום להעיר לב', הנושא במשרה חשובה של "ראש ישיבה" המחנך תלמידים, שאין זה יאה לאדם במעמדו לכתוב דברי שקר והבל כלפי בורר, יהיה איזה בורר שיהיה, ותהיה המטרה איזו שתהיה (גם אם המטרה כדי להרויח כסף שאינו שלו), וק"ו בורר המכהן בקודש כאב"ד. דברים כאלו היוצאים מתחת ידיו של אדם המתחזה כת"ח גורמים לחילול השם ח"ו, כי מה יאמרו אזובי הקיר?

ו. עי' שער משפט סי' כב ס"ק א עפ"י הר"ש משאנץ שהביא המרדכי, דבפסולין דבעו הכרזה אינו נאמן לומר שלא ידע, אבל בפסולין דא"צ הכרזה נאמן, וזה דוקא באחד שאינו קרוב ורגיל, אבל בקרובים ורגיל בהם וטוען שלא ידע שהוא קרוב אינו נאמן לומר שלא ידע, ושכ"כ בשארית יוסף סי' ל. וכ"כ בשו"ת הרשב"ש סי' סט בעובדא שקבלו עליו לדון ואח"כ טוען הבע"ד שלא ידע שהוא קרוב ורוצה לחזור בו, אם קורבתם מפורסמת או שהוא רגיל בהם אינו נאמן, ואם אין הדבר מפורסם ישבע או מחרימין עליו חרם סתם שלא היה מכיר בקורבתם ויתבטל הדין.

ובנידון דידן שב' הודה שבירר על הבורר לפני הדיון, בודאי אינו נאמן לטעון שנודע לו אחרי החתימה על הבוררות שהבורר קבל משרה ממשפ' א', כי ממ"נ, אם זה נכון, הרי הדברים ידועים ומפורסמים היכן עובד הבורר, ובאופן כזה אינו נאמן לומר שלא ידע מהפסול שלו, ואם אין הדברים נכונים, וכפי האמת, כי אז יש כאן הוצאת לעז וחילול השם.

ז. פסק הרמ"א בשו"ע סי' טז סעי' ב: אם הנתבע מבקש זמן כדי להשיב על טענות התובע, אם נראה לבי"ד שאינו אלא דחייה אין נותנין לו זמן וצריך להשיב מיד, אבל אם נראה לבי"ד שצריך זמן כדי לחשוב ולשום לבו על דברים שבינו לבינו, נותנין לו זמן כפי הצריך. ע"כ.

ובנידון דידן ב' עצמו לא ביקש יותר מכמה ימים כדי לסכם את טענותיו בכתב, וגם כשעברו אותם "כמה ימים" נתן לו הבורר כמה ימים נוספים, והזהירו שאם לא יגיש את מה שרוצה להגיש עד לתאריך פלוני, כי אז יתן הבורר פס"ד עפ"י הטענות שנטענו בדיון. אם כן אין לו להליו אלא על עצמו (ולהבדיל, ראה "בוררות - דין ונוהל" (אוטולנגי) עמ' 440: "לא יישמע בע"ד אשר היתה לו הזדמנות להביא את ראיותיו אך מסיבות השמורות

עמו ביכר שלא לנצל הזדמנות זו").

ח. פסק בשו"ע סי' ט סעי' ה: הנוטל שכר לדון דיניו שדן בטלים. וכתב בספר אורח משפט חו"מ שם: בהיתר שנוטלין שכר בדיני תורות, נ"ל עפ"י מש"כ המהר"ם פדואה שאלה מ' וז"ל: אכן מצאתי הג"ה במרדכי הארוך שיש לי ואינו בדפוס ויש בו חידושים הרבה, וז"ל: והתירו ליטול שכר שימור רגל קטנים וה"ה לכל אדם שיש טורח כדאיתא בהאי פירקין מלמדי הלכות קמיצה לכהנים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אבל לא למבינים באמירה אחת. וכן הוא בסמ"ק סי' קמ זה הלשון ממש. ומסיים בה עוד ז"ל: ואעפ"כ מצוה לומר כמה פעמים וכו'. ע"כ מעתה מעלתך יוכל ליישב כוונת הרב בדוחק שלא הבינו התלמידים ההלכה באמירה אחת ובזה יוכל לתלות שירצה שכר מהן וכו'. ע"כ. ועי' ב"מ דף לג פריקה בחינם טעינה בשכר, והוא דבטעינה יש טורח יותר מבפריקה. וא"כ בזמנינו שצריך לדבר על לב בעלי דינין כמה פעמים כידוע, ואילו היו באים וטוענים בקצרה והדיין אמר להם הפסק בפשיטות אז שייך מה אני בחינם, ולא כן אם הוא בדרך אחר שפיר מותר בשכר שהוא על המותרות, וא"כ שפיר מצינו היתר בכמה ענינים דשכיחי כן. ע"כ.

ט. כתב הרמ"א בשו"ע סי' שלה סעי' א עפ"י מרדכי ב"מ סי' שמו בשם מהר"ם: אם אחד אומר למלמד למוד עם בני ולא קצב לו שכירות, צריך ליתן לו כפי מה שנותנים אחרים. ועיי"ש במרדכי כיון דלא גרע מיוורד לשדה חבירו שלא ברשות. וכ"כ הרשב"א בתשובה ח"ד סי' קכה והר"ן כתובות פרק שני דיני, וכ"פ הרמ"א בשו"ע סי' רסד סעי' ד. וכתב באהבת חסד לחפץ חיים סוף ח"א: עצה אחת הנוגע לענין איסור גזל ועושה שכר שכיר, שכל אדם שמבקש לאדם אחר שיעשה לו איזה פעולה בשכר, יקצוב עמו המקח בתחילה, דאל"ה עלול מאד להיות גזלן ועושה שכר שכיר אם לא ירצה להיות ותרן גדול בממונו כדי לצאת מן הספק, דהלא עפ"י רוב יצטרך האדם למאות פעולות בכל שנה ומצוי מאד שאחר הפעולה יש ויכוח בין האומן והבעה"ב בענין שילום השכר ולכשיפרדו כל אחד חושב בנפשו שהוא נגזל מן השני אך שאינו רוצה לריב עמו אבל אינו מוחל לו בלב שלם ולפעמים יש ג"כ מריבה ביניהם, ומדינא הוא כמנהג המדינה לפי המקום והזמן, ואם יפחות לו אפילו פרוטה אחת מזה יקרא עבור זה מן התורה בשם גזלן ועושה שכר שכיר, ומי יוכל לידע את מנהג המדינה בכל פעולה ופעולה לפי ענינה, ובע"כ אם ירצה לצאת ידי חובה בלי פקפוק יהיה מוכרח תמיד ליתן להבעל מלאכה כפי מה שהוא רוצה, וזה ג"כ קשה מאד, ע"כ הרוצה לצאת יד"ש יקצוב עמו בתחילה ויצא מידי כל ספק, וגם הבעל מלאכה יזיל לו עי"ז, כי אז הברירה בידו ליתן לאחר, ובפרט מי שהוא ת"ח בודאי עשה כן דאל"ה מלבד חשש גזל ועושה שכר שכיר מצוי מאד חילול השם עי"ז שאינו נותן לאומן כפי רצונו, שהאומן יאמר שהת"ח גזל אותו. עכ"ל החפץ חיים.

"אם יפחות לו אפילו פרוטה אחת מזה יקרא עבור זה מן התורה בשם גזלן ועושה

שכר שכיר", "ומלבד חשש גזל ועושה שכר שכיר, מצוי מאד חילול השם!"

מסקנה

א. חוב השכירות שבי' שילם עליו בצ'קים, בתוקפו. ב. החוב שנתר עבור שכ"ד בסך \$160, בתוקפו. ג. מתקבלת הודאת השוכר לסדר את חוב הארנונה והמים, ועליו לעשות כן בתוך 30 יום. ד. שאר התביעות נדחות.